
EL LENGUATGE DELS MÍSTICS SANTA TERESA DE JESÚS

Cristina Kaufmann

1. Qui és Teresa de Jesús?
  2. El seu llenguatge
  3. Obres escrites
  4. Doctrina
  5. Missatge a la nostra generació
- Notes

1. QUI ÉS TERESA DE JESÚS?

Desitjaria rescatar els urgents desigs de fidelitat i donació al Crist de Santa Teresa del museu de la història (C 1,5; Excl. 10; Poesías, 29; Excl. 16; Exc. 16, 17; V, 40,22) per oferir-los als creients actuals. Sóc conscient que els escrits de la Santa no es presten a un fàcil enquadrament lògic. Els seus escrits es resisteixen a la sistematització com les onades del mar a subjectar-se a un recipient separat. Teresa, més que com a objecte d'estudi, reclama una immersió en el remolí d'una vida deixada enterament en mans de Déu, que l'encén en el seu foc i l'aboca sobre el món com un riu incandescent de vida, de vigor i de felicitat, com un simple centelleig de la vida mateixa de Déu encarnat en Jesús.

1. La mirada aliena

Un recent article del *New York Times Book Review* encara la presenta com “The original flying nun”, una espècie d'ovni extravagant, allunyada de la vida comuna dels mortals.

També Reinhold Schneider en l'assaig sobre Felip II presenta un retrat de Teresa, turmentada per la irrupció del fet diví en la seva vida, per les exigències ascètiques que s'imposa per respondre al Déu que la “castiga amb mercès místiques”, turmentada pel discerniment de l'autenticitat de les seves experiències i perseguida pels doctors. Alguna cosa hi ha de tot això a la vida de Teresa, però deduir que “més tard es reconeixerà en el ‘desesperat’ l'elegit per Déu” sembla respondre més al drama personal de Schneider o a les boires nòrdiques tan allunyades de la llum implacable de la planura castellana. El P. Silverio, OCD, la qualifica de Santa de la Raça, un títol quasi irreverent amb el sentit universalista dels seus escrits. El nunci Segar, que obstrueix la fundació de Teresa, la qualifica de “dona inquieta i caminadora” tirant-li en cara la seva independència del control dels prelats. També els teòlegs de la Inquisició miren amb recel els projectes reformadors d'aquesta dona que no s'atén a la clausura estricta i té la insòlita pretensió d'ensenyar “sense lletres” els altres. La seva audàcia la porta a sotmetre a judici previ dels inquisidors alguns dels seus escrits. Maria de San José, una de les seves filles carmelitanes més destacades, la recorda amable i dolça en el tracte, prudent i sagaç en el consell i dotada d'esperit profètic. Sant Juan de la Cruz en el Càntico Espiritual (CB 13,7), l'anomena “la nostra mare”, quan de jove l'anomenava “la meva filla”. Amb els anys descobreix més lúcidament tot el que li deu...

2. La mirada pròpia

Sense cap preocupació particular ni personal es defineix com a “dona i mesquina...” però, visitada pel Senyor, amb un torrent de gràcia que l'ha convertida en amiga i serventa de la seva Divina Majestat.

3. Judici de l'autora

Al meu entendre, Teresa és una dona que ha viscut la seva existència com una aventura amb Déu en el fons del seu ésser i que ha encertat a expressar-la amb vigor, bellesa i fecunditat i amb una gran naturalitat. Potser sorprengui aquest últim qualificatiu, però m'atreveixo a fer-ho perquè el prodigi d'aquesta vida consisteix a ajuntar el que és “sagrat” i el que és “profà”, les olles i els maldecaps amb els serafins i el mateix Crist. Amics,

mestres, germanes, filles i inquisidors, tot és una part d'ella mateixa, assumida del tot en el sol de la divinitat, present en Jesús, en la Trinitat.

4. Marc cronològic

— 1515. Teresa neix a Àvila de pares pietosos. Avui ningú no pot dubtar de la seva ascendència jueva que el seu avi patern va procurar dissimular amb una reivindicació de noblesa. Als dos anys del seu naixement, Luter proclama les seves 95 tesis a Witemberg. Dos projectes ben diferents de rebre una missió per al bé de molts. Als tretze anys perd la seva mare i s'obre a una vida superficial en companyia de cosins i servents de la llar paterna, fins a posar en perill la seva honra i la de la seva família. En un convent d'agustines, on el seu pare la reclou perquè l'eduquin, comença a preocupar-se per la seva salvació eterna i la conveniència de professar com a monja.

— 1535. Entra al Carmel de l'Encarnació d'Àvila, on es posa malalta i gairebé posa fi a la seva vida una curandera que li va proporcionar el seu pare. Durant tres anys sofreix una estranya deshidratació fins que pateix un col·lapse de tres dies aparentment irremeiable, fins al punt de tenir preparada la seva tomba i, fins i tot, d'haver resat algun funeral per la seva ànima. Els anys següents es mou entre episodis de poderosa sol·licitació divina i xerrades insubstancials amb motiu d'aconseguir almoïna per a la seva comunitat. Necessita ajuda externa, però els confessors no encerten a intuir el drama interior d'aquella monja simpàtica, culta, espiritual, honrada i generosa que no sap com conciliar la seva natural facilitat per l'amistat i la relació amb l'exigència de l'Hoste interior que reclama d'una forma decisiva en la seva vida.

— 1554. “Conversió” de Teresa davant una imatge nafrada de Crist (V 10). Déu la inunda amb les primeres gràcies místiques. La lectura de les Confessions de St. Agustí, que va viure una experiència similar a la de la Santa, però amb una conversió sense retorn, i l'ensenyament d'un jesuïta ordenat recentment, l'ajuden a sortir de la seva ambigüitat.

— 1556-1560. Experimenta gràcies místiques extraordinàries que la canvien del tot. Visions, transverberacions i raptés se succeeixen sovint i amb intensitat. Incompresa pels diversos confessors que arriben a jutjar-ho com una obra diabòlica. Pateix una tremenda angoixa interior, augmentada per la cremació de molts llibres espirituals, que la priven dels seus consols. San Pedro de Alcántara, la consola i li assegura l'autenticitat de la seva pregària i de les seves gràcies.

— 1560. El setembre es reuneix a la seva cel·la acompanyada d'altres monges i familiars i decideix fundar un nou monestir, segons la Regla primitiva, amb un fervor renovat i amb una profunda intenció apostòlica d'ajudar els “defensors” de l'Església. El seu itinerari és guiat pels reptes externs –reforma luterana, descobriment d'Amèrica–, l'obediència als confessors, els permisos dels superiors, més que no pas per les seves revelacions particulars.

— 1562. El 24 d'agost, funda el primer monestir de carmelitanes descalces, San José de Àvila. Gran enrenou a la ciutat i dificultats per obtenir els permisos pertinents. Viu cinc anys tranquils. Escriu uns “apunts” que seran el primer esbós del *Libro de la Vida*.

— 1567-1582. Fundació de 17 monestirs de monges i dos convents de frares carmelitans descalços. Fundació d'altres convents masculins, però sense la intervenció directa de Teresa.

— 1571-1574. Priora de l'Encarnació.

— 1562-1582. Vint anys de plenitud humana i mística. Escriu, funda, negocia, és una monja atípica, “inquieta y andariega”, sospirant per la soledat de la cel·la i vivint a tots els camins i posades, als hostals i palaus. Escriu las *Fundaciones*, el *Camino de Perfección*,

Conceptos del Amor de Dios o *Meditaciones sobre el Cantar de los Cantares* (coetani a l'empresonament de Fray Luis de León pel comentari a aquest mateix llibre), les *Relaciones* als seus confessors i una infinitat de cartes.

— 1577. El juliol comença la redacció de *Las Moradas* o *El Castillo interior*, a requeriment del P. Gracián i per ajudar les seves germanes en la pregària, “que entenen millor el llenguatge d'unes dones a unes altres”. Acaba el novembre. Són mesos tranquils atès que el nunci l'havia “castigat” a aïllar-se en un monestir. El 3 de desembre, S. Juan de la Cruz és segrestat a Àvila pels carmelitans descalços i, posteriorment, reclòs a la presó de Toledo.

— 1578-1580. Pugnes epistolars amb Roma i amb Felip II per l'erecció de la nova branca carmelitana, separada dels calçats. Les incomprendions dels uns i els altres, li costen les últimes forces. A Burgos té lloc l'última de les seves fundacions. Veu impreses les Constitucions de l'Orde, com a garantia de continuïtat. El *Libro de la Vida* roman en poder de la Inquisició fins a la seva mort.

— 1582. Mor a Alba, de camí cap a Àvila, obedient al provincial que li mana visitar la duquessa que havia tingut un fill.

2. EL SEU LLENGUATGE

El llenguatge de Teresa amalgama la completa herència cultural castellana del s. XVI amb la seva història personal. La seva vida sencera és llenguatge místic perquè destil·la sempre la presència del misteri diví. No es pot separar fàcilment la paraula de l'obra. Cal atendre a la seva existència per introduir-nos en el seu llenguatge.

Sembla que el que sap o aprèn en contacte amb lletrats i confessors ho posa al servei de la formulació de la seva experiència com un servei als altres. Així escriu: "... i aquest amor (a les seves germanes), juntament amb els anys i l'experiència que tinc d'alguns monestirs, podrà ser profit per encertar... No diré res que en mi, o per veure-la en d'altres, no la tingui per experiència" (cf. Prol. 3). Els seus escrits brollen de la passió per Déu. No és presonera de les belles paraules sinó que es llança sempre a transmetre el que li succeeix amb Déu i del que ella és a la llum de Déu. Teresa intenta parlar sempre des del punt de contacte del que viu i del misteri que la circumda.

Teresa és una persona amb una excepcional capacitat de relació. Sempre escriu per a algú, mai per a ella mateixa o per al paper. L'amor en la seva forma d'amistat li fa viure la comunió, l'harmonia i la fecunditat, la unitat essencial de l'experiència de Déu en la pregària, la convivència i la missió, com un fil conductor que ho condueix tot cap a Déu. Llegint a Teresa em sembla comprendre que és incapaç d'"experimentar" res que no sigui Déu o la porti cap a Ell.

1. Hereva de les místiques de l'Edat Mitjana

Fins fa poc havia considerat Teresa com una excepció sense precedents, com la doctora excepcional que inaugura un nou estil de presència femenina en l'Església. Posteriorment, he conegut estudis seriosos sobre altres dones, en l'ambient monàstic i contemplatiu medieval, que van viure la seva aventura mística i es van atrevir a expressar-la, i amb això van enriquir l'Església des d'una òptica femenina.

Teresa comparteix amb Hildegarda de Bingen, Hadewijch d'Anvers, Beatriz de Nazaret, Margarita de Porete, etc., la urgència de comunicar la veritat de la seva experiència. Té en comú amb elles que no reclou la seva experiència mística en un aïllament abstret, ni en una ascési voluntarista, sinó que l'obre a una vida activa i contemplativa, alhora que té com a nexa la vida de Crist: estar amb Ell.

Per descomptat, el seu ideal de vida monàstica és diferent. Li infon un ideal apostòlic molt remarcable. Estar amb Jesús, la pregària, la pobresa, la clausura són una forma de fer-se present en un món amb dificultats com el del s. XVI. No sembla que Teresa conegués les místiques de l'Edat Mitjana ni la història oficial les ha tingudes gaire en compte. Crec que seria una gran aportació a la història de l'Església un bon estudi comparatiu entre aquestes místiques que amb prou feines han deixat rastre en la història oficial de l'Església, escrita gairebé exclusivament per barons. Seria una aportació valuosa al moviment feminista de l'Església.

Dona, escriptora i amb experiència interior resultava una tríade explosiva a l'Edat Mitjana i també en el temps de Teresa. No se li van estalviar els reptes de Hadewijch d'Anvers, d'Angela de Foligno o de Margarita d'Oingt. Comparteix amb elles el desig de transmetre la seva experiència interior i també la urgència d'aportar alguna cosa valuosa al diàleg audaç i renovador que respon al moment del descobriment d'Amèrica i de la Reforma. En

un temps poc apte per a “negocis d’estar per casa” en el tracte amb Déu, les dones han d’aportar el possible en aquesta situació i Teresa hi aporta la seva experiència interior de Déu. Fa teologia en primera persona del singular.

Aquesta forma de teologia seria especialment necessària avui, per alliberar-nos de documents, esquemes i tractats freds i sense tensió ni empena pel camí. Teresa entén que l’únic antídoto contra el foc devorador de l’odi i les guerres del seu temps és un altre foc, el de l’amor de Déu. El seu llenguatge porta aquest foc a les entranyes i és arrossegat per ell. Canvia d’interlocutor amb una gran facilitat: les seves germanes, els confessors o lletrats, els futurs lectors, Déu i el mateix Jesús. És tant el seu desig que sembla que vulgui inflamar el mateix Déu: “Jo crec, Senyor, que si fos possible poder-me amagar jo de Vós, com Vós de mi, penso i crec, de l’amor que em teniu, que no ho podríeu sofrir; però estigueu en mi i mireu-me sempre. No es pot resistir això, Senyor meu; us suplico que mireu que es fa un greuge a qui tant us estima” (V, 37,8).

Teresa té en comú amb les “dones religioses” medievals la intuïció que està esdevenint alguna cosa nova a l’Església. Que la seva persona és sol·licitada per explicitar-ho en una nova pobresa, una nova comunitat i una relació amb Déu diferent de la descrita en els llibres doctes. I comparteix amb elles els mateixos recels dels guardians de l’ortodòxia i les calúmnies que l’acompanyaran tota la seva vida. En la religió, el llenguatge nou és un risc, augmentat en Teresa, per una insòlita activitat.

La relació de Teresa amb els seus confessors és semblant a la de les místiques medievals. És conscient de la seva autoritat carismàtica. La seva humilitat no li impedeix confessar que Déu li ensenya coses que aprofiten als qui l’atenen. Els doctes del seu temps no esperaven que parlés de Déu parlant d’ella mateixa. El s. XIII, un teòleg de París va arribar a la conclusió que les dones poden ser doctores en teologia, però per gràcia divina, per caritat de Déu, no ex officio, és a dir, en silenci, privadament, no en públic ni davant de l’Església (cf. Victoria Cirlet i Blanca Garí: La mirada interior, ed. Martínez Roca, pàg. 28). Teresa viu en el mateix marc. Accepta el que és irremeiable de la situació però és conscient que amb la “dama” humilitat no solament es fa xec al rei diví sinó també als barons que vol conduir a la mateixa foguera que la inflama.

Teresa també escriu perquè necessita abocar a l’exterior els horitzons ignots que descobreix en la presència d’Algú en el seu interior. El seu talent d’escriptora l’ajuda a comprendre’s a si mateixa. Només en un segon moment, escriu perquè li ho manen o li ho sol·liciten les seves filles. El seu carisma de mestra l’exerceix per docilitat a Déu.

En les místiques medievals, ja apareix l’aventura personal en la seva singularitat única, més que com a membre d’un col·lectiu. Però l’aventura mística no és tant la gesta singular sinó el que els “esdevé” per part de Déu. Quan Teresa escriu el seu *Libro de la Vida* crea un estil nou; no narra les “grans mercès” sinó els seus molts pecats. Vol ser una confessió de la irrupció de la llum sobrenatural més que la narració de successos extraordinaris. Si narra les seves gràcies místiques és perquè en el fons tenen el mateix fonament: el Senyor mira amb bondat la seva criatura i l’eleva. És una amor d’immediatesa que la posseeix sense deixar de patir l’“absència” pròpia de la condició humana.

2. Formació en la família, cultura contemporània

La família de Teresa extrema la seva religiositat com a penyora de la seva noblesa, posada en qüestió en plets que van arruïnar el seu pare. El seu nivell cultural és elevat per l’època. Disposava de llibres de vides de sants i els llegia, *Flos sanctorum* i novel·les de cavalleria. Teresa els devora amb la seva mare i somnia amplis horitzons d’aventura. Posteriorment, a casa del seu oncle d’Hortigosa s’afecciona als bons autors: Francisco de Osuna, Sant

Gregori, Sant Agustí, Sant Jeroni, el cartoixà, Fray Pedro de Alcántara. En canvi, no sembla conèixer res de les místiques anteriors. L'ambient familiar, rosegat per la pobresa i els avatars dels seus nombrosos germans, li fan assaborir la inanitat del món. Malgrat l'afecte familiar, viu una profunda soledat que l'anima a buscar l'amic que mai no falla: Déu mateix. Des de jove busca tenir al seu costat gent de lletres, ja que els claustres oficials li estan vedats. Més tard, els claustres conventuals seran espais on el saber des de l'amor alimentarà les seves germanes.

3. OBRES ESCRITES

1. Libro de la Vida, Relaciones o Cuentas de conciencia

El *Libro de la Vida* és la detallada exposició de les seves vivències interiors a fi de no ser enganyada. Els primers apunts són de 1562. No és una autobiografia factual sinó una exposició de com Déu ens troba en la seva vida. Idèntica finalitat persegueix amb les *Relaciones*, lliurades als seus consellers des de 1560 a 1581.

Em remeto als bons estudis existents. Intentaré exposar com llegeixo la vida de la Santa i comentar alguns passatges.

En primer lloc, subratllaré la capacitat de connexió amb el lector. El que es va redactar com l'experiència mística d'una monja castellana del s. XVI, es converteix en mirall de l'ànima femenina tocada en totes les seves dimensions pel Misteri. Teresa mai no està sola en el seu paper, sempre està acompanyada per Déu mateix. Aquesta companyia confereix al relat una vivacitat que arrossega el lector a la seva pròpia relació amb el Misteri. La seva autobiografia és teologia de l'encarnació, no solament per la seva cristologia, sinó per la seva confessió de la veritat transcendent com a fonament de cada vida humana.

La seva capacitat comunicativa amb Déu, Crist, les germanes, el confessor, li ve de la seva essencial actitud "re-ligiosa". Se sap totalment vinculada a Déu i només des d'aquí pot viure intenses relacions sense naufragar en la superficialitat.

El *Libro de la Vida* relliga autobiografia històrica, reflexió interior, confessió dels seus pecats, pregàries de lloança o súplica, d'intercessió, d'imprecació amorosa, reflexions personals sobre persones i successos de la història del seu temps. La part més profunda es refereix a les "mercès" de Déu, acoblada al relat amb una naturalitat admirable, fruit de la seva convicció que en la vida el més "natural" és Déu mateix. Naturalitat sorprenent per als mateixos creients d'avui perduts en la recerca de la radical unitat de la seva vida.

Superades les complicacions de la fundació de San José, Teresa té un moment de calma per posar ordre en la seva pròpia existència i informar dels corrents de la seva vida interior. El llibre obeeix a aquesta exigència. Crec que contempla com a "mitja jornada" l'obra de Déu en ella. I el Senyor aprofita aquesta pausa per assetjar-la novament com a testimoni de les seves misericòrdies amb els homes.

Acaba el llibre amb una exposició del seu estat d'ànim. Després de narrar nombroses experiències místiques, en el capítol 40 exposa els seus dubtes i peticions. I conclou: "D'aquesta manera visc ara, senyor i pare meu. Supliqueu vostra mercè a Déu, o que se m'emporti o que em doni com més li convingui" (cf. V 40). Li queden 20 anys de treballs i relacions amb membres de la societat del seu temps, que ofereixen un paral·lel amb l'apassionada vida de Sant Pau.

El *Libro de la Vida* i les *Relaciones* són l'itinerari directe a l'ànima de Teresa. La *Vida* acaba el 1562 amb la fundació de San José. Un altre llibre, les *Relaciones*, abasten pràcticament tota la seva vida de monja descalça, la primera és de 1560 i l'última de 1581, un any abans de la seva mort. Les *Relaciones* ens presenten com en fotos fixes tot el corrent interior del seu esperit, vivències, secrets de consultes espirituals, avisos a frares carmelitans i ens permeten contemplar la imatge que la Santa tenia de la seva pròpia existència i admirar la seva gran llibertat i autonomia davant de qui té com a jutges de la seva vida interior.

El *Libro de la Vida* es pot estructurar en quatre parts:

— Cap. 1-10: *Infantesa i joventut; conversió i vida nova.*

- Cap. 11-22: *Petit tractat sobre la pregària; al·legoria de l'hort; Crist.*
- Cap. 23-31: *Incidències de les seves experiències cristològiques; en el cap. 24 s'allibera d'amistats a mitges i s'enamora de Crist.*
- Cap. 32-40: *Fundació de San José i noves gràcies místiques.*

2. El Castillo interior o Las Moradas, Cartas

Malgrat les dificultats, *El Castillo interior* és una obra que escriu de gust. El *Libro de la Vida* estava a judici de la Inquisició i pensava que hi havia coses d'utilitat per a les monges que podien completar-se amb experiències dels últims anys. No escriu més que per manament del P. Gracián i amb l'aprovació del confessor.

Els esdeveniments dels últims dotze anys són interpretats a la llum del magisteri de Juan de la Cruz amb qui va tractar a partir de 1568. És l'obra de plenitud, escrita els mesos de juliol a novembre de 1577. En certa manera, és continuació de la *Vida* amb els anys que van de 1565 a 1577 i, alhora, una relectura del missatge espiritual de la seva vida en una visió més unitària i profunda.

El pròleg sembla negar la bona disposició que hem afirmat fa un moment. Des del primer capítol reacciona contra aquesta desgana i la falta d'inspiració es converteix en un cabal de doctrina espiritual que flueix amb abundància i agilitat i arrossega el lector cap a una vida immersa en la de Déu. Comunica la seva experiència mística com un esquer dels seus lectors i dibuixa un programa pedagògic com a guia del procedir evangèlic. Teresa invita a viure la vida cristiana des de la meravella de la inhabitació de Déu en l'ànima, deixant de banda moralismes i observances, en paral·lel amb el propòsit de Pau de superació de la llei. El recorregut del camí és l'itinerari de la santedat. El llibre s'assembla a una simfonia, els primers acords de la qual insinuen l'harmonia final i aquesta s'enriqueix amb les bel·leses creades al llarg de l'obra. Els últims números de *El Castillo interior* tornen als primers paràgrafs, enriquits al llarg de l'itinerari.

Las Primeras Moradas ens situen en un pla antropològic on apareix qui és la persona humana, per entrar immediatament en la transcendència per la pregària. El títol sintetitza perfectament el contingut: “En el qual es tracta de la bellesa i dignitat de les nostres ànimes, posa una comparació per entendre's i diu el guany que és entendre-la i saber les gràcies que rebem de Déu i com la porta d'aquest castell és la pregària”. Mirada que contrasta sensiblement amb la valoració de la persona, vigent en altres èpoques en àmbits de la vida religiosa. Tota l'obra es basa en tres elements: la seva experiència interior, els símbols i la paraula bíblica. En dona testimoni el primer paràgraf: “Avui, estant suplicant a nostre Senyor que parlés per mi, se'm va oferir el que ara diré per començar amb algun fonament, que és considerar la nostra ànima com un castell tot de diamant o d'un cristall molt clar on hi ha cambres, així com en el cel hi ha moltes estances..., un paradís on diu Ell que té els seus delits” (1,1b-7).

Teresa adverteix amb insistència que el camí espiritual no és un procés lineal, subjecte a una pauta determinada. I, per tant, el lector no ha de sentir-se lligat a l'esquema de l'obra. Els cinc capítols inicials exposen la vessant ascètica del camí. Els vint-i-dos restants es refereixen al terreny místic: l'ànima es deixa seduir per l'Esperit de Déu que l'habita. Ens introdueix en un doble pla d'experiències interiors: la dinàmica gràcia-pecat i l'experiència de la inhabitació trinitària en l'ànima, immersa tot això en la quotidianitat de l'existència humana.

En *Las Segundas Moradas* persisteixen els dinamismes desordenats i la necessitat d'afermar-se en una opció radical. Es tracta d'una guerra entre la raó, que creu

equivocadament que el que és temporal val alguna cosa, i la fe que ensenya que la mort acaba per imposar la veritat (2M,4). Una vegada i una altra insisteix en la necessitat d'“entrar a la pròpia casa”. Les mortificacions aparatoses no tenen un lloc decisiu en l'ascètica teresiana perquè només són acompanyants de la transformació interior que és obra exclusiva de la gràcia. Si fa temps les va practicar va ser com a demostració d'amor i no d'esforç de superació. Va comprendre que l'acceptació amorosa de les dificultats de la vida és la forma més adequada de l'amor.

Las Terceras Moradas dissenyen un programa de vida espiritual i de pregària; però l'aridesa i la impotència porten la persona a endropir-se en una vida pseudoreligiosa, que adora, no el veritable Déu sinó la imatge pròpia de Déu. És un estat gris i d'un gran perill. El risc està a creure que els esforços propis portaran a la mística, i li robaran a Déu el protagonisme. La sequestat, l'absència i el buit desbanquen l'autoseguretat i la suficiència en el camí. “I creieu-me que el negoci no rau a portar hàbit religiós o no, sinó a procurar exercitar les virtuts i rendir la nostra voluntat a Déu en tot, i que el concert de la nostra vida sigui el que la Seva Majestat ordeni d'ella i nosaltres no vulguem que es faci la nostra voluntat sinó la seva” (3M 2,5-6 s.).

Las Cuartas Moradas donen pas al camí místic pròpiament dit, quan brolla una font interior de gràcia i llum infusa. La persona d'oració se situa en una receptivitat agraïda, allunyada de l'activisme indiscret de la pregària. “El fet no és pensar molt, sinó estimar molt” (1,7). No vol de cap manera que la intel·ligència quedi al marge de l'experiència de Déu: “preguntar als lletrats, desitjar saber, la formació és aliment de l'ànima de la persona que va pel camí de la pregària” (cf. 1,9). Subratlla la diferència entre la meditació i la pregària regalada per Déu amb la imatge dels dos pilons que s'omplen per conductes que brollen de la font que és Déu (4M 2,4-5). El camí que proposa Teresa a les seves filles passa pel llinard del diví que ho inunda tot i que ho transforma tot en “vida interior”. La seva vida en el temps de la redacció d'aquestes pàgines és un exemple d'aquesta presa de consciència del misteri en el si de l'existència total. En el capítol tercer hi ha un bell paral·lelisme amb San Juan de la Cruz quan descriu la crida interior de Déu: “Un cop vist ja el gran Rei, que habita aquest castell, la seva bona voluntat, per la seva gran misericòrdia els vol tornar a Ell i com un bon pastor, amb un xiulet tan suau que encara que ells mateixos no ho entenen, fa que coneguïn la seva veu i que no vagin tan perduts..., i té tanta força aquest xiulet del pastor, que abandonen les coses exteriors en què estaven alienats” (4M 3,2). Cf Càntic B cap. 14-15.

Las Quintas Moradas descriuen l'experiència que, en certs moments, hi ha una comunió tan íntima entre l'ànima i Déu que “la deixa beneïtona”, “fixa Déu a si mateix en l'interior d'aquella ànima” de manera que mai més no pot dubtar d'allò encara que passin anys”. I ho expressa amb l'al·legoria del cuc de seda que mor en el capoll per “renéixer” com una papallona blanca a una vida en l'Esperit. En aquesta situació, l'ànima sent que “tot li és poc” per servir Déu, però al mateix temps se sent banyada per una pau profunda nascuda de la trobada amb Déu. L'inici de la mística no és descans ni gaudi, sinó el començament d'una “altra vida”, d'una comunió d'anhels i treballs amb Jesús i pel seu Regne, “salvar ànimes”. Teresa mai no perd de vista que la glòria de Déu és la salvació de l'home entesa com una assumptió de la comunió de vida trinitària. Tot, pregària, sacrifici, activitat és penúltim davant l'Amor en la Trinitat.

Las Sextas Moradas representen un estat místic consolidat en les “esposalles”. Una nova forma de veure la vida acompanya l'ànima en tot moment. Però no significa estar per sobre dels límits estrets i, de vegades, humiliants de la condició humana. El símbol de les esposalles no és la unió plena de les últimes estances. Es tracta del desig inflammat de l'Espòs que creix en mig de “treballs” com els judicis envejosos, les admiracions

desconsiderades, malalties, confessors “tan assenyats i poc experimentats que no hi ha cap cosa que tinguin per segura”, sensació de llunyania de Déu, com si no l’hagués estimat mai, gràcies místiques com imatges irreals. El pitjor és un estat d’ànima depressiu “perquè si resa és com si no resés..., no hi ha les potències per això, més aviat fa més mal la soledat, i també és un altre turment estar amb algú, o que li parlin. Així, per molt que s’esforci, va amb una tristesa i mala condició a l’exterior, que se li nota molt” (6M 1,13).

És Déu mateix i no l’activitat ascètica la que elimina el temor i el pes de la pròpia misèria. D’aquest punt neix el carisma fundacional de Teresa com a resposta a la pura iniciativa de Déu. Alerta del perill de prescindir de la vida de Crist en la pregària com a garantia del procés de creixement espiritual.

Potser siguin aquestes estances les que ens resultin més difícils d’entendre ja que hi abunden les experiències personals de Teresa com a comunicació sublim de misteri diví en el misteri humà, tot i que sempre respiri un realisme que ens toca a l’instant.

Las Séptimas Moradas donen entrada a les gràcies cristològiques i trinitàries del matrimoni místic. És la culminació de la plenitud i simplicitat de la santedat tal com Teresa l’ha viscut. Servir Déu tot servint els homes és el cim de la mística i, en aquest sentit, els textos de la Santa són molt clars respecte a la plena inserció en l’acció. Són capítols autobiogràfics que manifesten el panorama que ha de viure tota persona desitjosa de configurar-se amb Jesucrist.

És el prodigi de la pau divina encarnada en una existència concreta. No hi ha res millor que llegir les seves pròpies paraules (7M 3,8-11).

La Santa es pregunta per a què serveixen les gràcies místiques descrites a 7M 1,7-8, pregunta molt adequada a la nostra mentalitat utilitarista. Diu que “no és solament per causar plaer a aquestes ànimes –que seria una gran equivocació sinó per donar-nos vida que sigui imitació de la que va viure el seu Fill tan estimat..., per poder-lo imitar en el seu gran sofriment... Oh germanes meves, com deu de tenir oblidat el seu descans, i que poc li deuen interessar les honres, i que lluny deu estar de ser tinguda en res l’ànima on està el Senyor tan particularment..., tota la memòria se’n va a saber de quina manera acontentar-lo més, i en què i per on mostrarà l’amor que li té. Per això és la pregària, filles meves; serveix per això aquest matrimoni espiritual: que sempre en neixin obres (7M 4,4-6s).

I aclareix amb força que el camí místic no consisteix a construir “torres sense fonament” sinó créixer en l’amor: “Fer-se esclaus de Déu, a qui –senyalats amb el seu ferro, que és el de la Creu, perquè ells ja li han donat la seva llibertat– els pugui vendre per esclaus de tot el món, com Ell ho va ser, que no els fa cap greuge ni petita mercè; i si no es determinen a això, que no tinguin por que aprofitin gaire, perquè de tot aquest edifici..., el seu fonament és la humilitat, i si aquesta no hi és de veritat, fins i tot pel nostre bé, el Senyor no voldrà pujar-lo molt amunt, perquè no s’esfondri tot” (7M 4,9 i 7M 9-10).

Las Cartas són molt importants per comprendre les seves obres. Cal destacar la varietat de temes, nivells i destinataris. Malauradament, només s’ha conservat una part del seu epistolari. S’han perdut, per exemple, totes les dirigides a San Juan de la Cruz, probablement destruïdes pel Sant per evitar problemes. Les que es conserven daten dels últims 20 anys de la seva vida, del període místic i fundacional.

Ens hi trobem la dona emprenedora, fundadora, mare i mestra que sap portar les regnes de relacions complexes i contraposades. Se’ns manifesta en els alts i baixos de la condició humana. El seu estil és molt planer, directe i sense afectació, fins i tot quan parla de temes espirituals.

Crida l’atenció el nombre de persones que desfilen en el seu epistolari. No té dificultat a explicar el que li passa a qualsevol terreny. Contrasta amb tantes monges posteriors que, per falsa humilitat, s’autoexclouen en les seves cartes. Teresa no dubta a fer servir un paper

i un format elegants i dignes. Els admiradors de la Santa les van considerar més com a relíquies, incapaces d'encaixar-les amb la sublimitat de les seves obres. Es van editar lentament, fins i tot fent-les malbé, i sempre seleccionant-les segons criteris “espirituals” del temps d'edició.

En comentaré breument algunes del període de redacció de Las Moradas. El cim de la vida mística en què Teresa està com establerta en aquesta època, no està renyida amb la més crua inserció en la vida real de dona de 62 anys, malalta i cansada, afeixugada per mil assumptes i problemes en la seva obra fundadora. A les malalties personals s'hi sumen les calúmnies contra algunes filles seves i el P. Gracián; mor el nunci que li era favorable i el succeeix un declarat enemic. Poc després, Juan de la Cruz és portat presoner d'Àvila a Toledo.

Una de les seves preocupacions és la salut del seu confident, el P. Gracián, “desguàs” de la seva ànima (9 de gener 1577) (desembre 1577). En una carta a un sacerdot de Malagón afloren els problemes i desequilibris d'algunes germanes d'una comunitat i les intervencions no sempre encertades del confessor que la divideixen. El to de la Santa no fa sospitar que viu immersa en els últims estats místics de la seva trajectòria i dedicada a la redacció de la seva obra mestra (carta n. 352 a Gaspar de Villanueva a Malagón, Toledo 2 de juliol 1577).

A María de San José, potser la filla més insigne de les contemporànies de Teresa, li escriu per interessar-se per la seva salut i la d'alguns malalts, i per alguns problemes de la comunitat de Sevilla (a María de San José, 11 de juliol 1577). Es lamenta de les pressions de l'arquebisbe per admetre una aspirant “beata malenconiosa”. El to de la carta no pot ser més casolà i senzill.

El 22 d'octubre de 1577 escriu a la mateixa priora des d'Àvila. La carta és la mostra de la borrasca que sacseja la seva vida i la seva incipient obra. La carta a la Mare Ana de San Alberto a Caravaca revela les preocupacions pel nou nunci. Les angoixes de Teresa per les calúmnies contra el P. Gracián es reflecteixen en una carta al jesuïta Gaspar de Salazar (del 7 de desembre de 1577). Llegir conjuntament el que escriu setmanes abans en els últims capítols de las Moradas amb el que expressa aquesta carta proporciona una idea exacta i equilibrada del que vol dir “obres, obres, que neixin sempre obres”, com a essència de la mística teresiana.

3. Camino de Perfección Fundaciones

El *Camino de Perfección* (1566-1567) i les *Fundaciones* (a partir de 1573) són obres en què predomina el to de conversa. Escriu la primera a petició de les germanes del monestir de San José que li han sol·licitat alguna cosa sobre la pregària. Amb una experiència certa i en una època d'una mica de pau emprèn la tasca amb el seu tarannà de mestra i mare. Vol ajudar les germanes a viure l'ideal contemplatiu en l'ampli horitzó de l'Església del seu temps. L'esquinç de la Reforma, els errors dels “espirituals” allunyen les “dones ignorants” de la pregària per por de caure en heterodòxia.

Teresa està ansiosa d'animar les seves companyes d'ideals religiosos. És conscient del que passa en la societat del seu temps i per això en dirigir-se a elles té una paraula crítica, valenta, evangèlica i femenina sobre aquest context. Teresa sap que la seva aportació consisteix a viure la radicalitat evangèlica en la pregària, en el “pequeño colegio de Cristo”, com anomena la seva comunitat. Crist és el centre i vincle d'unió de tot el grup. Ens introdueix de ple en l'ambient d'amistat, de sinceritat i confiança, parlant amb les seves filles dels assumptes que les afecten. Exerceix el paper de priora i ensenya a viure en cristià en el context de les censures, la cremació de llibres, les amenaces inquisitorials, la

fragilitat de la nova fundació, la condició de dones subjectes a tutela de barons. En aquest marc han trobat un estil de vida evangèlic que satisfà les aspiracions més grans d'una dona de viure la llibertat de filles de Déu des de la pregària i la contemplació, en un seguiment radical de Jesús, que siguin u en el Pare i arribin a la plenitud de vida en Ell per l'amor. Aquí hi ha les bases de la vida del Carmel que ella funda (C 1,5), sense perdre mai la comprensió de la fràgil condició humana (C 1,6).

Els primers 16 capítols són d'una pedagogia pràctica enlluernadora. Encara que es posi "entre les olles" d'un grup humà, mai no perd la meta de seguir el Crist i amb Ell dirigir-se al Pare. La pregària no és una pràctica d'horari fix, sinó una forma de viure el misteri cristià. Per això posa sobre la taula les realitats humanes, els mecanismes psicològics i les limitacions i possibilitats. La seva sensibilitat femenina l'empeny a parlar de les foteses de la vida quotidiana per fer comprendre que la vida mística no exclou res del que integra la vida humana.

Comença parlant de la pobresa i del que veu en la societat (C 2,6; C 2,9-10).

Després parla dels fonaments de la pregària (C 4,4). A continuació llargs capítols sobre l'amor al proïsme, a les germanes, als confessors i "als qui fan el bé a les nostres ànimes". Són reflexions d'una gran sensibilitat femenina amb algun titubeig quan parla de l'afecte als confessors, però és ferma i directa en ambicionar una forma seriosa i en reivindicar la llibertat i la possibilitat d'exercir-la (C 5,4-5). La llibertat en l'amor no li suggereix mesures ascètiques que deixen el cor fred i rígid, sinó que troba en les seves gràcies místiques la terra ferma on trobar un amor pur i ferm. El tema de l'afectivitat en la vida religiosa té en Teresa pàgines molt fondes.

Per Teresa, la pobresa és qüestió de despreniment, no de nombres. Els capítols 8-10 tracten del despreniment de les coses materials, les atencions pròpies, l'afecció a parents i amics i als "petits èxits" de la vida comunitària. Són capítols d'una gran vivesa amb trets de realisme irònic (C 10,6).

No és menys irònica en la qüestió de l'honor. Es dirigeix a les seves germanes, però té present el món dels hidalgos i les pureses de sang. No s'escapen del seu comentari els clergues que la persegueixen des de l'exigència de la seva autoritat. Comenta algunes temptacions comunitàries en aquest camp (C 12,4) i les falses raons que les sostenen (C 12,9). És rotunda quan afirma: "Déu ens guardi de persones que el volen servir recordant-se de l'honor... no hi ha cap tòxic en el món que mati la perfecció com aquestes coses". És important comprovar que no rebutja l'honor per un ascetisme descarnat ni per desestima de la persona, sinó per la raó cristològica de fer el camí de Jesús (C 13,1).

Amor mutu, despreniment i humilitat són els pilars de la comunitat de Teresa. El capítol 14, a partir de la pràctica de Teresa, dóna criteris de validesa universal (14,1-4).

A partir del capítol 17, la Santa introdueix el tema de la pregària en sentit estricte. Després d'explicar la pregària de meditació, contemplació i recolliment, distingeix amb molt realisme les disposicions que cada u pot aportar del que és do de Déu. Prevé contra aspiracions indiscretas que torcen la naturalesa pròpia. Teresa alerta de la gran determinació que cal tenir per arribar a la contemplació desafiant judicis i murmuracions més difícils d'assumir tractant-se de dones i d'experiències espirituals. Anima les monges davant la cremació de llibres que les ajudaven, demostrant, així, la seva estima per l'Escriptura (C 21,4).

En el capítol 27 comença l'exegesi del Parenostre. És una pregària inestimable i que pot portar als graus màxims d'oració. Es posa a resguard de censures en elogiar la pregària vocal, recomana tenir imatges devotes, i amb pedagogia pràctica i personalitzada, exposa com es pot entrar des de la pregària vocal a la presència de Déu guiades per l'Esperit. La connexió amb la vida apareix explicada en els capítols 27 i 29. Mai no considera l'oració

fora de la banalitat de l'existència quotidiana: "entre les olles trobem el Senyor" (C 33). El capítol 36, quan tracta de les paraules "dimitte nobis debita nostra" té present el món masculí de confessors, teòlegs i lletrats, gelosos, avui com aleshores, del seu honor, i com dificulta el perdó quan no li respecten. La Santa troba la garantia de la pregària contemplativa en la capacitat de perdonar i de patir amb Crist. El Parenostre és el compendi de tota oració i contemplació (C 37,1).

La seva reflexió sobre el Parenostre acaba en els capítols 38-42 amb la petició de victòria sobre la temptació. Ha viscut l'experiència que la millor disposició de servei a Déu, i la mateixa contemplació autèntica, no eviten les temptacions i flaqueses de la condició humana. La humilitat es converteix en el centre de tota la seva pedagogia i ho escriu amb una gràcia singular (C 38,6).

Acaba el llibre disculpant-se per no continuar amb el comentari de l'Avemaria promès. El cansament l'ha vençuda. Però que no pateixin les seves filles, amb el Parenostre en tenen prou per no trobar a faltar els llibres que els han prohibit i continuar endavant en la camí de la contemplació mística. Això no els ho pot prendre ningú.

Las Fundaciones: La crònica de les *Fundaciones* té un estil menys imaginari i doctrinal que el del *Camino*. Allà el mateix gènere literari subratllava la magnitud de l'empresa. Ara concep la seva crònica en el si del seu carisma de mestra. Discerneix i tracta amb els seus consellers, durant tres anys, la conveniència de redactar-la. Després d'onze anys d'activitat fundacional, set monestirs femenins i un de masculí, són la base que li permet anar narrat fins a l'última de les seves fundacions, la de Burgos, el 1582, pocs mesos abans de la seva mort.

No es limita a la història de cada fundació, sinó que tracta, quan es presenta l'ocasió, de coses de pregària com li han recomanat els seus confessors. La seva força d'evocació viva, el moviment, l'intens colorit fan que s'assemblin més a un document visual de l'època que no pas a la paraula escrita. La Santa ens porta de viatge, ens presenta la gent que intervé en les seves empreses, ens introdueix en les seves comunitats (cf 3,7-8). L'acompanyem en les seves nits de contemplació o barallant-se amb el Senyor perquè disculpi les seves dificultats. I ens deixa anar a dormir mentre ella continua amb la seva correspondència. Ens explica les seves malalties i penalitats, ens fa un lloc en els seus carros que la porten pels camins de Castella o Andalusia, a l'estiu, o cap a Burgos i Sòria, a l'hivern. No amaga els seus errors ni les mirades excessivament benèvols amb algunes persones, que li van costar molt car.

És una crònica històrica però també un expert discerniment d'esperits. En els capítols del 4 al 8, Teresa comparteix amb les prioros les dificultats de persones malenconioses o visionàries, sobre l'obediència per viure sense enganys la vida de pregària.

Potser sigui l'obra més adequada per un primer contacte amb la Santa des d'interessos no religiosos. Es presenta una dona d'una gran vitalitat que ha trobat el sentit de la seva vida entre dificultats i goigs que ja constitueixen la seva felicitat, ara. Em limitaré a presentar alguns passatges singularment intensos de les *Fundaciones*.

Són agudes les seves observacions sobre les "malenconies" entre les monges i els remeis adequats (F 6,8) i les seves directrius per al govern de les persones de condició difícil (F 8,7).

És curiós el vigor amb què defensa el paper de "primera ordre" de les monges quan es dirigeix a San Juan de la Cruz, indicant que els barons han d'aprendre d'elles l'"estil de germandat i recreació que tenim juntes" (cf F 13,55). Així com la resistència a les vel·leïtats de la princesa d'Èboli en la fundació de Pastrana (cf F 17, 16-17).

En el capítol 18 ofereix unes consideracions molt encertades a les superiores (F 7,8) per preservar els camins de les seves companyes.

A la fundació de Salamanca és divertit com Teresa apaivaga la seva companya monja que li fan por els estudiants que els van deixar la casa per a la fundació. N'hi podia haver algun d'amagat als racons del casalot (F 19, 4-5).

A Sevilla, Teresa es posa malalta i han de canviar de casa, amb grans dificultats i amb més "xivarri" del que la Santa podia sospitar.

Les exhortacions a la confiança i la pau interior, en la fundació de Caravaca conserven la frescor de la presència de l'autora (F 27,12).

Tampoc no falten els esculls de les jerarquies de l'Església (F 28,3).

Desborda d'ironia en la fundació de Villanueva de la Jara (F 28,42).

L'última fundació és la de Burgos, el 1582. Mortalment malalta, s'ha d'enfrontar a les dificultats del prelat que exigia que tinguessin casa pròpia. Les paraules finals són el resum adequat del que va viure i contemplar (F 31,49).

4. Meditaciones, Constituciones / Modos de visitar los conventos

Aquests escrits breus testimonien l'ampli ventall d'interessos de Teresa. Les *Meditaciones* són una glossa lliure del Càntic dels Càntics. Es necessitava audàcia perquè una dona comentés l'Escriptura i, encara més, un llibre sospitós a les oïdes pietoses. Fray Luis de León va ser empresonat pel comentari d'aquest llibre. De fet, se la va obligar a cremar l'obreta. Però ja hi havia alguna còpia incontrolada que la va salvar per a la posteritat. Sembla que la va escriure més d'una vegada. Però no se'n conserven autògrafs. Les versions són de 1566-67 i de 1574. Sent la necessitat de confortar les seves germanes amb la paraula mateixa de l'Escriptura, ja que eren uns temps en què les dones eren considerades incapaces d'acostar-se a la Bíblia (Conceptos 1,8). Sembla que els seus set capítols són com un primer esquema del llibre de les *Moradas*.

Las Constituciones i el *Modo de visitar los Conventos* són textos legislatius. L'apressa la preocupació de deixar un text escrit que assegurí contra falses interpretacions i modes desconsiderades. Fins als nostres dies la història de les Constituciones constitueix una història dintre de la història de l'Ordre. N'hi ha prou amb recordar els seus avatars des de 1965 fins a 1991. La Santa accepta com a base que la norma de la nova família ha de ser la Regla primitiva de l'orde del Carmel, que és un compendi de textos bíblics centrats a "viure en obsequi de Jesucrist". Resumeix aquesta doctrina en unes poques normes jurídiques, d'estil senzill i molt més espirituals que les abundants normes antigues que, diguem de passada, es respectaven poc.

En les seves cartes al P. Gracián insisteix que es conservin els elements espirituals essencials. Confessa que "no pudo acabar con ello", perquè el Capítol d'Alcalá n. 81 dels barons, al qual estava subjecta, mai no va entendre el que ella, com a dona, havia intuït: que l'excés de lleis resulta nefast per a la llibertat de l'esperit. Va comunicar al P. Gracián una espècie d'enquesta que havia dirigit a les germanes.

El *Modo de visitar los Conventos* és, potser, l'escrit menys teresià de tots. L'escriu per manament del P. Gracián perquè serveixi de guia als futurs superiors. El to de l'escrit ofereix un viu contrast amb el comentari del Càntic. Davant el futur de la seva obra, davant el perill de ser mal interpretada, no dubta a posar tota la força en el govern masculí que, en el seu temps, el P. Gracián va exercir correctament, a judici seu. S'ha de veure amb aquesta perspectiva per no escandalitzar-se de la seva severitat en molts punts.

4. DOCTRINA

La riquesa i l'amplitud del pensament i l'experiència de Teresa no són obstacle per accedir als elements centrals del seu missatge: la persona està cridada a la comunió amb Déu que comparteix la nostra condició en la Humanitat de Crist i es revela en l'Esriptura. Amb Ell podem viure estimant el que Ell va estimar, per la força de l'Esperit vessada en els cors que els dirigeix al Pare. La Santa viu el misteri Trinitari des de Jesús i Jesús des de la Trinitat. La persona conté en el seu si aquest misteri. Les Moradas en donen testimoni i les Relaciones ens introdueixen en l'experiència de Teresa. La seva experiència de Jesús és trinitària i mai no deixa Déu en segon terme.

Crida l'atenció el fonament escripturari de la Santa, malgrat que mai no va poder llegir la Bíblia sencera. A cada pàgina hi ha al·lusions a l'Evangelí i a d'altres llibres bíblics. Però mai no fa servir la citació bíblica, de vegades en "exegesi casolana", com a índex d'erudició. Sempre fa ressaltar el vincle entre el que ella viu i el que troba en l'Esriptura. Teresa respira en ella perquè sempre troba qui l'habita: Déu mateix.

Teresa sap que en els "temps forts" de l'època, l'Esriptura és l'única garantia que dona seguretat a la fe i amplitud al cor que es llança a la contemplació. És la veritable guia de les ànimes (V 34,11). Dirigeix la vida mística com la del comú dels mortals. Per Teresa no hi ha camí fora del de la Paraula de Déu i ho testimonia amb el seu comportament tota la seva vida. La mística és viure amb la Paraula encarnada en Jesús i revelada en l'Esriptura i no hi ha res més. Com és aquesta manera de viure i la diferència amb el viure rutinari és el que Teresa pretén compartir com una possibilitat oberta a molts. El P. H. De Lubac té un text brillant que il·lumina el projecte de Teresa (1).

La segona font de la seva doctrina és l'experiència. La seva condició de dona li veda el suport dels coneixements acadèmics. Els valora i respecta com a criteris de discerniment de les seves experiències. Però de cap manera no se sent acomplexada davant el saber, perquè la seva sensibilitat espiritual aguda la porta a la seguretat de saber-se dominada per la mateixa Saviesa.

L'experiència és el terreny ferm on sap que la seva paraula és certa. Ho manifesta amb seguretat a qui li va manar d'escriure la seva vida (2). Tota la seva obra és una única experiència de Déu, tan immersa en la seva persona que és impossible ignorar-la.

Teresa sap que la seva experiència és "teologia mística". Sap que no es tracta d'una emoció subjectiva pròpia dels moments de pregària, sinó la certesa que Déu s'inclina sobre els homes, que "es fa de la nostra condició" en Jesús (3). Subjecta la seva experiència a la ratificació dels seus confessors, però no li priva d'enrolar aquests barons en la seva aventura espiritual. Se sent guia d'un camí ofert a tots.

1. Cristocentrisme

És difícil sintetitzar la seva doctrina cristològica, perquè parlar del cristocentrisme de Teresa és parlar de tot el que la concerneix. Es pot afirmar que la seva trobada amb Crist marca un abans i un després. Però no es tracta d'una trobada puntual a partir de la qual es faci visible aquest canvi. Em sembla veure al llarg de la seva biografia i en les seves cartes, un itinerari progressiu que unifica la seva personalitat en Crist. El seu humanisme deriva d'aquesta dinàmica i no al revés. Crist és la plenitud de l'home i ho viu tan seriosament que és Teresa de Jesús, i si no ho fos deixaria de ser Teresa plenament. Considera el Crist,

Amic, Model, Mestre, Rei, Majestat i també espòs de l'ànima, símbol del "matrimoni espiritual" en les últimes estances. Però és sòbria en les imatges literàries d'aquests títols (5M; V 11-12) i subratlla constantment la seva intimitat amb Ell que és com s'experimenta essent ella mateixa.

Ja hem indicat que el seu encontre amb Crist és dinàmic i per etapes. Des de sempre està en l'àmbit de Crist. Però aquesta connaturalitat arriba a fer-se personal. Entén la "conveniència" de fer-se monja, però més que per una autèntica passió per Crist, com a garantia de salvació (4).

Crist se li acosta a ella, monja jove, per diversos camins fins a convertir-la en una altra Teresa. Les observances de la vida monàstica li deixen un buit desconcertant a l'ànima. És complidora i una bona monja. Les visites gaudeixen de la seva companyia. Crist és present en el cor de la monja, però s'adona que no respon a la sol·licitud del seu hoste interior. En part, perquè no es mou amb agilitat en la pregària i no té cap mestre que la il·lumini (5).

Crist mateix la prepara per a la gran trobada. Crec que les gràcies místiques no són dons estranys a la personalitat global. Són brots inesperats, aliens a la relació causa-efecte, però no estranys a la vida quotidiana. Teresa es troba amb Crist a través de la seva afectivitat, quan les amistats i els passatemps no la satisfan (6).

Teresa s'adona de com la vida afectiva determina el conjunt de l'existència i com el desencert en la seva integració arrossega al desequilibri de les relacions amb Déu, amb ella mateixa i amb els altres. Des de la profunditat de la seva experiència vital, ens fa participants en el Libro de la Vida, del que Jesús mateix li ensenya.

Per a la pregària no hi ha camí que no sigui Crist mateix malgrat el que han dit lletrats i doctors (7).

El cristocentrisme amara tota la seva vida, la seva pregària i la seva ascesi i les relacions personals. La gratitud de la trobada amb Crist és el motiu de la seva ascesi. Mai no la considera com un camí per arribar a Ell.

És conscient que aquesta trobada és gràcia i sap que sense ella no es pot aconseguir. Tant Teresa com San Juan de la Cruz saben que l'ascètica cristiana és corol·lari de l'experiència mística de l'amor personal i concret de Déu.

Crist habita el centre de la vida comunitària del grupet que Teresa funda a San José. Amb Crist al centre, les seves relacions queden informades com entre els apòstols per l'amor diví, lliures de mesquineses i obertes a horitzons infinits. L'amistat amb Ell en la pregària alimenta l'amistat personal entre les monges i possibilita l'acollida dels qui entren en contacte amb la comunitat.

Però el Crist no solament és l'Amic i l'espòs amb qui gaudir i sofrir en estreta comunió mística i reservada. Com des del centre d'un palau de cristall pur on l'ànima intima amb Déu descobreix la dimensió còsmica de Crist, el "Crist total", l'experiència de la recapitulació de totes les coses en Crist. Sobretot brolla l'experiència de la unió de Crist i l'Església i de Crist i la humanitat sencera. Per això la seva experiència mística és una experiència de comunió amb tota la humanitat, i font del seu ideal apostòlic i missioner.

Teresa viu la seva relació amb Jesús conscient que tot el que li pertany és inclòs en el seu amor. En una de les seves exclamacions expressa la Santa la tensió mística que suposa aquesta unió amb Crist (8).

El seu estil de vida respon a aquesta visió de Crist com a cap de la humanitat que exigeix la donació als germans. I ha de ser el punt de partença perquè les seguidores de Teresa refundin el carisma que va llegar a l'Església.

El cristocentrisme de Teresa no és independent, tanmateix, de la seva experiència trinitària. El seu itinerari místic introdueix d'una manera simple i admirable al misteri trinitari, d'on brolla tota experiència cristològica (9).

2. Humanisme teresià

L'experiència cristològica condueix Teresa a la plenitud del seu humanisme. La seva veritat com a dona, monja, persona que prega, fundadora, amiga, germana i mare només s'aconsegueix transformant-se en Crist. I en aquest sentit, és un exemple enlluernador del que pot fer Jesús en una persona humana.

La seva capacitat afectiva sempre li va proporcionar unes relacions brillants. Va ser la filla preferida, les germanes la valoraven per la seva simpatia i la seva alegre humilitat en el servei, els seglars valoraven la gràcia i desimboltura de la seva conversa. Els seus superiors se serveixen del seu do de gents per recaptar les almoines necessàries.

Però tota aquesta capacitat de relació no girava en l'òrbita de Crist. Centrada en Ell afermarà un humanisme que no ha perdut frescor ni realisme durant 400 anys.

Ancorada en Crist, la seva vida afectiva es desplega amb una amplitud sorprenent i res d'ella mateixa no queda apartat d'Ell. Des d'aquí pot alliberar totes les fibres del seu cor i arrelades en l'Estimat descobrir el que és humà. Mirant-se ella mateixa li apareix la seva veritat, la unió amb Crist, com a plenitud d'ella mateixa.

Humilitat, veritat, donació, alegria, agraïment, amistat, servei, misericòrdia, perdó, afecte, simplicitat, transparència, senzillesa, humor, paciència, perseverança, aguant, són actituds que emergeixen de l'humanisme teresià. D'elles brolla la pregària perquè la vida espiritual no és un mantell extern sinó que neix i s'alimenta de la vida i necessita fonaments humans. Sense subjecte no hi ha trobada amb Déu. I aquests fonaments no es construeixen sobre lleis ni estructures humanes.

La humilitat i la veritat (10) són la base de la virtut que Teresa ensenya a les seves filles i fills. Sap que existeix una humilitat que és encongida i acomplexada i coneix els estralls d'aquesta falsa humilitat. Ella viu la humilitat autèntica que prové de la contemplació de Jesús, l'humil veritable. És receptiva a la limitació pròpia i aliena, i sap que ningú no pot ser un suport ferm per a ningú.

Les seves grans experiències místiques no l'aparten del realisme sobre les debilitats de la vida humana que comparteix amb tothom (11).

És càustica i directa en l'humor crític dels costums de l'honra de la societat del seu temps (12)

i en el valor de la honra que es guarda en el món i anima les seves filles a tractar-se com a filles del Rei celestial (13).

L'afecte de Teresa pels seus confessors i consellers brilla sense complexos ni hipocresies. Sent la separació del jove jesuïta ordenat recentment que li va tornar la pau quan d'altres consideraven les seves gràcies místiques com enganys del maligne (14).

Tanmateix, les cartes són el lloc privilegiat del seu humanisme. Té interlocutors especialment íntims: el seu germà Lorenzo, confident de gràcies i necessitats econòmiques; Maria de San José a qui confia les seves limitacions i debilitats sense perdre per això la llibertat d'amonestar-la quan cal.

Amb el P. Gracián el quadre de confidències és complet: des dels escrúpols i les reaccions interiors als projectes i els errors comesos per ambdós. Els seus consellers, fins i tot ocasionals, ocupen un lloc privilegiat en el cor de la Santa. Això ens permet imaginar el to de la correspondència perduda amb San Juan de la Cruz.

El feminisme de Teresa podria omplir moltes pàgines. Per entendre'l, convé atendre a la cultura del seu temps i a la discriminació insultant de la dona. La va fer patir; va canviar el que estava a la seva mà, va suportar el que no podia canviar i encertà a separar una cosa de l'altra.

Fuig de qualsevol consideració orgullosa i excoent i es recolza en consideracions

teològiques. El text de CE 3,7, summament crític i omès en la segona redacció del Camino és una mostra patent de la situació real i del que pensava en aquest terreny (15). El seu humanisme admirable es reflecteix en la discreció pausada a ajudar els altres en el camí de la pregària. Insisteix en l'amor, la humilitat i la veritat. Sap que el creixement espiritual no s'aconsegueix a "força de braços".

En el seu magisteri casolà amb les germanes és transparent i realista en constatar els seus dons i els seus límits. No té por de reconèixer la dificultat d'expressar el que vol ni de recórrer a d'altres (16).

L'humor teresià mereixeria un capítol a part. És una arma subtil en temps tan amenaçadors que no l'abandona ni en el mateix cim místic.

3. Essència de la Pregària

La pregària és un fet derivat de la condició humana que permet acostar-se a una realitat que la sobrepassa i en la qual es confia amb actitud d'abandonament i amor. No hi ha cap religió sense pregària. Teresa dirà que és la porta d'entrada al castell interior, és el bitllet per a un destí diví.

Sense ser amiga de definicions, perquè per ella la pregària és com una atmosfera que es respira, ens n'ha deixat una de les més conegudes (17). Pregar i estimar en amistat per ella és el mateix.

Abans d'ensenyar a pregar, prega en presència dels seus lectors. I no ho fa "per donar exemple" sinó perquè no pot parlar de Déu sense parlar amb Ell. La seva forma de pregar és, potser, l'element més interessant del seu magisteri. Perquè és conscient de la dificultat de trobar qui ho ensenyi d'una forma adequada (18).

Els llibres es limiten sovint a exposar el que cal fer en la pregària però no expliquen el que pot fer el Senyor en una persona i és de la riquesa d'aquesta experiència pròpia del que ens parla Teresa. Per descomptat, no defuig d'exposar a les seves filles les disposicions humanes per a la pregària, però no es limita a això. Subratlla amb força que és molt més el que Déu vol fer amb elles.

Totes les formes de pregària són presents en l'obra de Teresa. La Santa és molt realista i sap que aquest camí és arriscat i perillós a criteri de molts. Avui els perills no es formulen igual que en temps de Teresa, però continuen existint recels poderosos. De vegades, se la jutja com defugint el compromís, de pèrdua de temps, d'espiritualisme desencarnat com si fos una especialitat dels contemplatius. Teresa està molt lluny d'aquesta mentalitat. En els 16 primers capítols del *Camino de perfección* estableix les virtuts i els valors humans com a fonament sòlid de la pregària autèntica. Es necessita valor per perseverar-hi (19). No és un mètode de relaxació il·lusòria ni d'equilibri psicològic. Ni es tracta d'una qüestió d'inclinació instintiva o d'emoció momentània. No dubta a indicar que els consols i la suavitat de la pregària són condescendències a la debilitat humana i ambicionar-les li sembla ja una falta d'humilitat. Proposa com a guia el Parenostre que és una forma d'anar per la vida atents a l'Esperit per si es vol fer present a les potències de la persona. En el capítol 26 del *Camino*, exposa, en un estil potser incòmode a la nostra sensibilitat, els passos per arribar a estar amb Jesús, l'Amic a qui estimar, consolar i amb qui consolar-nos i alegrar-nos. En el capítol 27 de la Vida, Teresa exposa una altra pregària: la presència mística de Jesús. La visió, acompanyada o no de fenòmens extraordinaris. No fa teoria, exposa el que li passa perquè està convençuda que el regal a una persona és un regal per a tothom.

Potser el que escriu en el capítol 20 de la Vida sigui l'expressió més plena del que Teresa considera que és l'essència de la pregària (20). Quan redacta aquestes pàgines té més de 50

anys i n'hi esperen més de deu de treballs i noves experiències místiques que la porten a concloure: “Dóna a Déu les claus de la seva voluntat” (V 20,22) com a cim de tota pregària.

4. Contemplació / Missió

Teresa exposa diferents tipus de pregària, però adverteix repetidament que no es tracta de definir un progrés prefixat. És un procés d'amistat que ofereix modulacions i sinuositats que configuren un univers harmònic viu i canviant.

Va ser afavorida per Déu amb una experiència de contemplació infusa amb els més alts fenòmens de la mística. Però tant ella com Juan de la Cruz van ser molt conscients que no hi ha res de categoria espiritual més gran que la submissió de la voluntat humana a la de Déu. Sempre van saber que la culminació de la mística és la via teològica de fe, esperança i amor. Teresa adverteix que qui no creu que Déu es pot comunicar amb les persones, mai no ho experimentarà. Aquesta comunicació s'ha fet “objectiva” en la Revelació.

Però Déu pot introduir en aquest misteri per camins subjectius que són com flamarades que donen testimoni de l'acció de l'Esperit en el món, encara que no se sàpiga entendre. No li resulta fàcil fer comprendre amb paraules humanes el que l'ànima experimenta quan Déu se n'apodera (21). Però el que li resulta obvi és que s'unifiquen totes les forces de la persona en braços de Déu i es fonen les fronteres entre la contemplació i la missió.

Crec que, malgrat els quatre segles que ens en separen, queda molt per descobrir del seu carisma en el camp d'aquesta unificació. N'hi ha prou, com a resum, de llegir detingudament el text de (F 5,2) on adverteix contra una pregària que deixi de banda el proïsme o l'obediència per centrar-se en una soledat egoista i insolidària (22).

En la seva última i més acabada obra, les Moradas, continua donant testimoni que l'amor als germans és el cim de tota contemplació. I ho adverteix amb força a les seves germanes, perquè no es deixin arrossegar per il·lusions infundades (23).

Voldria concloure amb una citació ja indicada vista a la llum d'un quadre de Fra Angelico que presenta Jesús en companyia de Pere, Jaume i Joan i, misteriosament presents, Marta i Maria: “Jesús està en agonia fins a la fi del món. El món s'està cremant, volen tornar a sentenciar Jesús..., no germanes, no és el temps de tractar amb Déu negocis de poca importància”. A les dones, tradicionalment, se'ls ha assignat el camp de l'experiència. Als barons el del saber, a Jesús la passió de la creació sencera. La mística ens introdueix d'una manera compromesa amb Jesús en aquesta obediència al Pare. És el que K. Rahner volia dir quan afirmava que el cristià del segle XXI serà místic o no serà.

Marta i Maria són a casa seva on va néixer la seva experiència de comunió amb Jesús intensificada pels esdeveniments dramàtics de la seva vida. Pere, Jaume i Joan sostenen el seu cap, els pesa el seu saber i són vençuts pel desconcert de l'evident fracàs de Jesús que els dicta el seu saber i s'adormen.

Jesús està en agonia, sol amb el Pare, a la frontera entre cel i terra. L'àngel n'és testimoni i el consola. Jesús acata a la voluntat d'amor del Pare fins a la mort.

Hi ha una connexió immediata entre Getsemaní i la casa de Betània, entre la passió del món i les dones. La línia ascendent de la teulada, els arbres i l'àngel formen la volta de la creació, l'edifici invisible de les dones que es recolzen en Jesús que prega. Reclosos en aquest espai, com en una entranya materna, hi ha els apòstols adormits de tristesa. No s'assabenten de res, però estan en les entranyes de l'experiència de Jesús i de les dones. Un dia, el Primer de la setmana, es despertaran i el seu saber serà experiència de Getsemaní i Betània, i la seva paraula serà foc que encendrà els cors dels homes i les dones, serà Pentecosta.

¿No constitueix aquest quadre una petita revelació a la nostra Església d'avui? ¿No és una invitació a deixar-nos il·luminar per l'Esperit que ens vol guiar pel camí de l'experiència interior en la petita vida de cada dia amb la força i la bellesa que ens comuniquen els místics, d'una manera singular les dones místiques de tots els temps?

5. CARISMA TERESIÀ I MISSATGE A LA NOSTRA GENERACIÓ, CULTURA O SOCIETAT

1. L'Orde fundat per ella

La història de la fundació està relatada àmpliament en moltes pàgines de Teresa i en els processos de beatificació i canonització. La seva experiència mística n'és el fonament. Les dues branques, masculina i femenina, tenen una gènesi molt diferent. Mentre que les comunitats femenines van comptar amb el contacte assidu de la Santa, que gairebé coneixia personalment totes les germanes, no passava el mateix amb els convents masculins. El nombre dels ingressats la va desbordar i li van faltar formadors suficients. La primera fundació, Duruelo, va sortir enterament de les mans de Teresa i amb el providencial nom de San Juan de la Cruz. Ella mateixa els visitava, els confeccionava els hàbits, corregia els rigors extravagants de Fray Antonio de Jesús i tractava amb Juan de les seves experiències místiques. Però la ràpida expansió masculina la va desbordar. S'adonava de les dificultats que amenaçaven els frares i per això els advertia de quatre punts fonamentals: la unió entre els superiors, que les comunitats no fossin nombroses, que tractessin poc amb seglars i que ensenyessin més amb obres que amb paraules.

Amb prou feines morta Teresa van començar les divisions amb Juan com a víctima. Els convents es van omplir de frares calçats descontents de la seva província, i de clergues i estudiants d'índole variada. Fray Jerónimo Gracián, l'altre confident i personatge importantíssim en la vida de la Santa, va formar amb Juan de la Cruz el petit grup de fills segons l'ideal que ella ambicionava. Va tenir per Gracián una admiració extraordinària i un amor maternal i filial, alhora, amb el testimoni de la seva correspondència.

Capítol a part mereix la història de les Constituciones. Sembla com si les divisions i les renyines formessin part del carisma del Carmel teresià. Des de la fundació hi va haver problemes entorn de l'herència teresiana. I els successos postconciliars, amb dues legislacions per a les carmelites descalces no són un fet sorprenent en la història.

En tractar del Cristocentrisme en la mística de Teresa vaig insistir que la seva experiència no la separa de l'entrega als seus germans. Això té conseqüències que ni la mateixa Santa va poder sospitar en el seu temps. Per això em semblen suggeridores les paraules de Thomas Merton per a la renovació del carisma teresià:

“... Em refereixo a la concepció d'una petita comunitat eremítica que practiqués la soledat, la pregària, el treball manual i els tradicionals exercicis de la vida solitària, però, alhora, permetés i considerés un apostolat informal, consistent en contactes “especials” i restringits amb el món exterior. Continua havent-hi la necessitat d'una comunitat purament eremítica, aïllada i silenciosa, a la qual algunes persones tinguin accés per invitació o d'alguna altra manera. Els contactes amb l'exterior haurien de ser reduïts i selectius. No es tractaria d'un apostolat habitual. Però hi hauria lloc per un diàleg contemplatiu i espiritual amb seglars o membres d'altres ordes. El fruit seria l'extensió de la vida espiritual i intel·lectual: de la contemplació en un sentit ampli i sa, integrat en totes les formes de l'existència humana. Parlant idealment, l'esmentada comunitat podria entaular un diàleg molt fecund amb intel·lectuals no catòlics, amb pensadors orientals, amb artistes i filòsofs, amb científics i polítics, però en un nivell

molt senzill, radical i primitiu, tot i que amb ple coneixement dels problemes del nostre temps”.

2. Interpretacions d'alguns seguidors

Seria interessant la interpretació del carisma teresià per part d'alguns dels seus fills més insignes: Juan de la Cruz, María de San José, Ana de Jesús, Ana de San Bartolomé, Teresa de Lisieux, Elisabeth de la Trinidad, Edith Stein, però seria tema d'un altre treball.

3. Missatge actual

El cardenal Daneels, primat de Bèlgica, en una entrevista entorn de les aportacions que avui podria fer la mística als reptes de l'època, subratllava que ja no és una emoció subjectiva sinó una recepció de l'esperit en la vida, no solament en la pregària ni solament en l'ànima. La certesa en la fe que cerquen alguns no es troba recolzant-se en ideologies, formulacions i normes rígides i precises, sinó en l'experiència de la pregària i la vida sacramental.

Teresa, en lloc d'esforçar-se a explicar, discutir i aclarir-ho tot, anuncia, contagia i agraeix el do de l'amor de Déu. Ni tan sols en temps de Teresa era possible aconseguir credibilitat a base de discussions sinó a base d'un estil de vida centrada en l'experiència de Déu, la interiorització i el seguiment amorós de Jesús. La Santa ofereix als altres la seva experiència de llibertat personal en Déu, manifestada en Jesús. És presonera de la veritat, però no de l'estil de la seva paraula. El seu talent d'escriptora l'ajuda però mai no escriu pel plaer de fer-ho.

El cristianisme actual hauria d'adonar-se que l'interès que desperta en molts homes no deriva de la seva solidesa sistemàtica, sinó de ser testimoni viu de sentit i veritat. Teresa és una veu captivadora que no es cansa en aquest oferiment. Qui pregunta què és la veritat, sense ser una pregunta retòrica a l'estil de Pilat, rep de Teresa una resposta compromesa fins a les fibres més íntimes de la seva existència.

Daneels exposa en la citada entrevista les dificultats del diàleg interreligiós. Afirmar que el monaquisme és un lloc privilegiat d'aquest diàleg i, en concret, el Carmel, que pels seus orígens orientals pot ser cridat especialment a oferir la seva paraula. Si sabem superar algunes expressions de Teresa que avui resulten feridores, ens adonarem que no té res més davant seu que “salvar” i conduir a Crist tota persona humana, també els “esgarriats”. La unitat de l'Església és una preocupació central.

Tota l'obra de Teresa testimonia que l'home és capaç d'assolir la veritat. No som cecs que temptegen en el buit. En l'interior un es troba amb la veritat i la bellesa i l'amor de Déu. Tota l'Església està invitada a submergir-se per saltar després cap a Déu en un moviment recíproc. Ens hem de convèncer que les estadístiques, els mitjans poderosos, les seguretats de manual, no tenen la força d'una persona encesa en l'amor de Déu (24).

Santa Teresa mai no dogmatitza en les seves obres. És conscient de les seves limitacions intel·lectuals, però tota la seva vida està amarada de la certesa de l'amor diví i això la fa dinàmica, flexible i adaptada a les circumstàncies, segura en la comunió amb Déu viscuda comunitàriament amb els creients de les petites comunitats fundades per ella. La seguretat de Teresa, com la de tots els místics, no rau en construccions lògiques personals, sinó en la seva experiència religiosa que sempre és dinàmica, canviant i nova.

NOTES

1. Entre l'Esclitura i l'ànima hi ha una connaturalitat. Totes dues són un temple on resideix el Senyor, un paradís per on es passeja. Totes dues són una font d'aigua viva i de la mateixa aigua viva. El Logos que està en una com a Paraula, està en l'altra com a Raó. Totes dues, per tant, contenen en el fons el mateix Misteri. Així, doncs, l'experiència de l'una està prèviament d'acord amb la doctrina de l'altra, i aquesta està destinada a expressar aquella i a retrobar-s'hi. El que anomenem en l'Esclitura sentit espiritual, en l'ànima ho anomenem imatge de Déu (...). L'ànima i l'Esclitura, gràcies a la referència simbòlica de l'una a l'altra, s'aclareixen mútuament, i seria una pèrdua descuidar l'estudi tant de l'una com de les altres. Són dos llibres que cal llegir i comentar l'un per l'altre. Si tinc necessitat de l'Esclitura per comprendre'm, també comprenc l'Esclitura quan la llegeixo en mi mateix (...). A mesura que penetri en el seu sentit, l'Esclitura em fa penetrar en el sentit íntim del meu ésser; ella és, doncs, el signe que normalment em revela la meua ànima. Però també la reciprocitat té la seva veritat. L'una serveix de reactiu a l'altra. Cada vegada que sóc fidel a l'Esclitura de Déu en la interpretació de les Esclitures, la meua interpretació és vàlida en alguna mesura. Cada vegada que redescobreixo el meu pou, cegat constantment pels filisteus, estic obrint, alhora, el pou de les Esclitures. A l'aigua que brolli de l'un respondrà l'aigua que brollarà de l'altre. (Citat per Juan Martín Velasco, *El Fenómeno místico*, Ed. Trotta 199, p. 219)

2. "Així que vostra mercè, fins que trobi qui tingui més experiència que jo i que en sàpiga més, quedí's en això" (V 22,13)

3. "Jo et donaré un llibre viu" (V 26,5).

4. "...Vaig anar entenent la veritat quan era nena, que tot no era res, i la vanitat del món i com acabava aviat, i a témer, si m'hagués mort, que me n'anava a l'infern. I encara que la meua voluntat no acabava d'inclinar-se a ser monja, vaig veure que era el millor estat i el més segur. I així, a poc a poc, em vaig determinar a forçar-me per ferme'n... I en aquest moviment de prendre estat, em semblava que em movia més un temor servil que no pas amor. El dimoni em temptava dient-me que no podria suportar les proves de la religió, perquè era tan regalada. A això em defensava pensant en les proves que va passar Crist, per tant, no era gaire que jo en passés algunes per Ell; que Ell m'ajudaria a passar-les –devia pensar–, que d'això últim no me'n recordo. Vaig passar moltes temptacions aquests dies".

5. "...Vaig començar, de passatemps en passatemps, de vanitat en vanitat, d'ocasió en ocasió, a posar-me tant en moltes grans ocasions i anar tan viciada la meua ànima en moltes vanitats, que jo ja tenia vergonya, en una amistat tan particular com és tractar de pregar, de tornar a arribar a Déu" (V 7,1).

6. "Doncs la meua ànima ja anava cansada i, tot i que ho volia, no la deixaven descansar els roïns costums que tenia. Em va passar que, en entrar un dia a l'oratori, vaig veure una imatge que havien portat allà a guardar, que s'havia buscat per una certa festa que es feia a casa. Era de Crist molt nafrat i tan devota que, en mirar-la, em vaig torbar de veure-la, perquè representava ben bé tot el que va passar per nosaltres. Va ser tant el que vaig sentir, de no haver agrait aquelles nafres, que semblava que el cor se'm partís, i em vaig llançar als seus peus amb un grandios vessament de llàgrimes, tot suplicant-li que m'enfortís ja d'una vegada per no ofendre'l... Em sembla que aleshores li vaig dir que no m'aixecaria d'allà fins que no fes el que li suplicava. Crec del cert que em va ser ben beneficiós, perquè vaig anar millorant molt des d'aleshores (V 9, 1-3).

7. "Encara que m'han contradit en ella i m'han dit que no ho entenc, perquè són camins per on ens porta nostre Senyor, i que quan ja han passat dels principis és millor tractar en coses de la divinitat i fugir de les corpòries, a mi no em faran confessar que és un bon camí... Diran que es dóna un altre sentit a aquestes paraules. Jo no sé aquests altres sentits, amb aquest que sempre sent la meua ànima que és veritat, m'ha anat molt bé" (6M 7,5-6).

8. "Moltes vegades, Senyor meu, considero que si amb alguna cosa es pot sustentar el fet de viure sense Vós, és en la soledat, perquè descansa l'ànima amb el seu descans, atès que com que no es gaudeix amb entera llibertat, moltes vegades es dobla el turment, més el que produeix haver de tractar amb les criatures i deixar d'entendre l'ànima a soles amb el seu Creador, fa desitjar-lo més. Però, què és això, Déu meu, que el descans cansa l'ànima que només pretén acontentar-vos? Oh, amor poderós de Déu, com són de diferents els teus efectes de l'amor del món! Aquest no vol companyia perquè li sembla que li han de prendre el que posseeix: el del meu Déu mentre més amadors sap que hi ha, més creix, i així els seus goigs es temperen en veure que no tots gaudeixen d'aquest bé. Oh, Bé meu que fa això, que en els més grans regals i acontentaments que es tenen amb Vós, fa mal la memòria dels molts que hi ha que no volen aquests goigs... I així l'ànima busca mitjans per cercar companyia, i de bona gana deixa el seu goig quan pensa que serà en

algun lloc perquè els altres en puguin gaudir...” (Excl. 2,1).

9. “I posada en aquella estança, per visió intel·lectual, per una certa manera de representació de la veritat, se li mostra la Santíssima Trinitat, totes tres persones, amb una inflamació que primer ve al seu esperit a manera de núvol d’una grandíssima claredat, i aquestes Persones distintes, i per una notícia admirable que es dona a l’ànima, entén amb una grandíssima veritat que són totes tres Persones una substància i un poder i un saber i un sol Déu; de manera que... allà ho entén l’ànima... perquè ho veu, tot i que no és vist amb els ulls del cos” (7M 1,6).

10. “Humilitat és anar amb la veritat” (6M 10,7).

11. “Altres vegades m’agafa com una rucada de l’ànima –dic jo que ho és–, que em sembla que no faig ni bé ni mal, sinó anar a l’aire de la gent, com diuen; sense pena ni glòria, ni de la vida ni de la mort, ni plaer ni pena. No sembla que se senti res. A mi em sembla que l’ànima camina com un ruquet, que menja perquè li donen menjar i menja gairebé sense sentir-ho; perquè l’ànima en aquest estat no ha d’estar sense menjar algunes mercès de Déu, ja que en una vida tan miserable no li pesa viure i ho passa igualment, però no se senten moviments ni efectes perquè s’entengui l’ànima (V 30,18s).

12. “...però el món està d’una manera que haurien de ser més llargues les vides per aprendre els punts i les novetats i les maneres que hi ha de criança... Si es pogués aprendre d’una vegada, encara bo!, però fins i tot per a títols de cartes ja es necessita que hi hagi càtedra, on es llegeixi com s’ha de llegir –per dir-ho d’alguna manera, perquè ja s’han de deixar espais d’una manera o d’una altra, i a qui no se solia posar ‘magnífic’, s’ha de posar ‘il·lustre’” (V 37,9-10).

13. Que no és “com els senyors d’ací, que només que ens diguin qui va ser el seu pare i els comptes que té de renda i el dictat (tractament de dignitat) ja no cal saber res més. Perquè ací no es tenen en compte les persones per honorar-les, per molt que s’ho mereixin, sinó les hisendes” (C 22,4) (V 312,20).

14. “Quina gran cosa és entendre una ànima!... Vaig començar a canviar moltes coses..., el confessor no m’urgia... perquè ho portava com a manera d’estimar Déu, i em deixava llibertat i no m’apressava. Després van enviar el meu confessor a un altre lloc, cosa que jo vaig sentit molt... La meua ànima va quedar com en un desert molt desconsolada i temorena” (V 23, 17; 24,1-4).

15. “No vàreu avorrir, Senyor ànima meua, quan anàveu pel món, les dones, sinó que les vàreu afavorir sempre amb molta pietat, i hi vàreu trobar tant d’amor i més fe que en els homes, atès que hi havia la vostra sagradíssima Mare en els mèrits de la qual mereixem –i per tenir el seu hàbit el que vàrem desmereïxer per les nostres culpes. ¿No n’hi ha prou Senyor, que el món ens té acorralades... que no fem res que valgui la pena per Vós en públic, ni gosem dir algunes veritats que plorem en secret, sinó que no ens havíeu d’escoltar una petició tan justa? Jo no ho crec, Senyor, de la vostra bondat i justícia, que sou un jutge just i no com els jutges del món que –com que són fills d’Adam i, en fi, tots barons– no hi ha cap virtut de dona que no tinguin per sospitosa. Sí, que hi ha d’haver algun dia, Rei meu, que es coneixin tots. No parlo per mi, que el món ja coneix la meua mesquinesa i a mi m’és igual que sigui pública; sinó perquè veig els temps d’una manera que no hi ha raó per desestimar ànims virtuoses i forts, encara que siguin de dones” (CE 3, 7).

16. “Sempre en coses dificultoses, tot i que em sembla que ho entenc i que dic la veritat, vaig amb aquest llenguatge que “em sembla”, perquè si m’enganyés,estic molt disposada a creure el que diguessin els qui tenen molta lletra; perquè encara que no hagin passat per aquestes coses, tenen un no sé què de grans lletrats, que com que Déu els té per llum de l’Església, quan és una veritat, doneu-la perquè s’admeti; i si no són buits de dintre sinó servents de Déu, mai no s’espanten de les seves grandeses, que tenen ben entès que pot molt més i més... D’això, en tinc una grandíssima experiència, i també en tinc d’uns mig lletrats espantadissos, perquè em costen molt car. Si més no, crec que qui no cregués que Déu pot molt més i que ha tingut a bé, i hi té algues vegades, comunicar-ho a les seves criatures, que té la porta ben tancada per rebre-les. Per això, germanes, que mai no us succeeixi, sinó que cregueu de Déu molt més i més...” (5M 1,7-8).

17. “...que la pregària mental no és altra cosa, al meu entendre, sinó un tracte d’amistat, i estar moltes vegades a soles amb qui sabem que ens estima” (V 5,8).

18. “Són tan fosques d’entendre aquestes coses interiors... sempre sentim a dir que la pregària és tan bona, i tenim de constitució fer-ne tantes hores, i no se’ns declara més del que podem nosaltres; i de coses que obra el Senyor en una ànima se’n diuen poques...” (1M 2,7).

19. “No us espanteu filles, de les moltes coses que cal mirar per començar aquest viatge diví... tornant als qui volen anar-hi i no parar fins al final, ...importa molt, i el tot, una gran i molt determinada determinació de no parar fins a arribar-hi, vingui el que vingui, passi el que passi, es treballi el que es treballi, murmuri qui

murmuri...” (cf C21, 1-2).

20. “...Que es mostri el gran poder del Senyor i com que no som part, quan la Seva Majestat vol, de detenir tan poc el cos com l'ànima, ni en som senyors; sinó que, encara que ens sàpiga greu, veiem que hi ha un superior i que aquestes gràcies són donades d'Ell... queda un gran temor d'ofendre tan gran Déu; aquest, envoltat en un grandíssim amor... També deixa un desinterès estrany, que jo no podré dir com és... Després fa una pena, que ni la podem portar cap a nosaltres ni un cop vinguda es pot treure... És major i menor. De quan és més gran vull dir ara... Per a la qual cosa –com he dit– no en som part, sinó moltes vegades a deshora ens ve un desig que no sé com es mou, i d'aquest desig, que penetra tota l'ànima en un punt, es comença tant a fatigar, que puja molt sobre si i de tot el creat, i la posa Déu tan deserta de totes les coses, que per molt que ella treballi, sembla que no hi hagi a la terra cap cosa que l'acompanyi, ni ella la voldria, sinó morir en aquella soledat. Que li parlin i ella vulgui posar tota la força possible a parlar, aprofita poc; que el seu esperit, encara que ella faci més, no surt d'aquella soledat. I tot i semblar-me que aleshores Déu està molt lluny, de vegades comunica les seves grandeses de la manera més estranya que es pugui pensar, i així no se sap explicar, ni crec que ho creurà ni entendrà sinó el qui hagués passat per això; perquè no és la comunicació per consolar, sinó per demostrar la raó que té de cansar-se d'estar absent del bé que en si tenen tots els béns. Amb aquesta comunicació creix el desig i l'extrem de soledat en què es veu, amb una pena tan fina i penetrant que, encara que l'ànima estava en aquell desert, que al peu de la lletra em sembla que aleshores es pot dir (...) Vigilavi, et factus sum sicut passer solitarius in tecto; i així, se'm representa aleshores aquest vers que em sembla que el veig jo en mi, i em consola veure que han sentit altres persones un extrem tan gran de soledat... Així sembla que l'ànima no està en si, sinó al terrat o al sostre d'ella mateixa i de tot el creat; ... Altres vegades sembla que l'ànima està com molt necessitada, dient i preguntant-se a si mateixa: “On és el teu Déu? ... D'altres, recordava el que diu Sant Pau, que està crucificat en el món. Jo no dic que sigui així, que ja ho veig; però em sembla que l'ànima està així, que ni del cel li ve el consol ni està en ell, ni de la terra el vol ni està en ella, sinó com crucificat entre el cel i la terra, patint sense que li vingui cap socors d'enlloc. Perquè el que ve del cel (que és... una notícia de Déu tan admirable, molt per sobre del que puguem desitjar), és per més turment; perquè fa més gran el desig de manera que, al meu entendre, la gran pena algunes vegades treu el sentit, sinó que dura poc sense ell... Ben entès que no vol sinó el seu Déu; però no estima una cosa particular d'Ell, sinó que el vol tot junt i no sap el que vol. Dic “no sap”, perquè no representa res la imaginació ni, al meu entendre, molt temps del que està així no obren les potències...” (V 20 7-12).

21. “...Què feia l'ànima en aquell temps? El Senyor em va dir aquestes paraules: ‘Desfeu-vos tota, filla, per posar-vos més en Mi. Ja no és ella la qui viu, sinó Jo’. Com que no pot comprendre el que entén, és no entendre entenent... Qui ho hagi provat entendrà quelcom d'això, perquè no es pot dir més clar, per ser tan fosc el que passa allà” (V 18,14).

22. “El primer de què vull tractar, segons el meu pobre enteniment, és en què consisteix la substància de la perfecta pregària. Perquè he topat amb alguns que els sembla que tot el negoci rau en el pensament, i si aquest pot tenir molt en Déu, encara que sigui fent una gran força, després els sembla que són espirituals; ... No dic que no és gràcia del Senyor el qui sempre pot estar meditant en les seves obres, i es bo que es procuri; però cal entendre que no totes les imaginacions són hàbils pel seu natural per a això, però totes les ànimes ho són per estimar... Volia donar a entendre que l'ànima no és el pensament, ni la voluntat és manada per ell, que tindria mala sort; per la qual cosa l'aprofitament de l'ànima no està a pensar molt, sinó a estimar molt. Com s'adquirirà aquest amor? Determinant-se a obrar i patir, i fer-ho quan calgués” (F 5 1-6).

23. “... Algunes vegades el dimoni ens posa grans desigs, perquè no fem servir el que tenim a mà per servir nostre Senyor en coses possibles, i quedem contentes amb haver desitjat les impossibles” (7M 4,14).

24. “Aquesta mateixa visió (la Humanitat de Crist) l'he vist unes altres tres vegades. És, al meu entendre, la més encesa visió que el Senyor m'ha fet la gràcia de veure, i comporta grandíssims profits. Sembla que purifica l'ànima en gran manera, i treu la força gairebé del tot a aquesta nostra sensualitat. És una flama gran, que sembla que abrusa i anihila tots els desigs de la vida, perquè, ja que jo, glòria de Déu, no els tenia per coses banals, se'm va ben manifestar que era tot vanitat, i com són de banals els senyorijs d'aquí. I és un gran ensenyament per aixecar els desigs de la pura veritat” (V 38, 18).

© *Cristianisme i Justícia* – Roger de Llúria 13 – 08010 Barcelona

T: 93 317 23 38 – Fax: 93 317 10 94 –

espinal@redestb.es - www.fespinal.com